

باسمه تعالی

فلسفه بسیج

ویژه دوره تخصصی کلیات فعالیت در شجره طوبه صالحین

تهیه شده در: گروه محتوایی مرکز آموزش های مجازی بسیج
پاییز سال تولید ملی ، حمایت از کار و سرمایه ایرانی

مقدمه:

واژه بسیج در جامعه‌ی مذهبی ایران واژه‌ای آشناست و کمتر کسی یافت می‌شود که این واژه را به مفهوم مثبت و یا منفی نشنیده باشد و از شنیدن آن مفهومی برایش تداعی نکند. نوع نگرش افراد و تفسیری که از این تعبیر دارند، گوناگون و گاه متضاد است و فاصله‌ی عمیقی بین برداشت‌های جاری از این واژه در ذهن جامعه وجود دارد. پس زمینه‌های ذهنی مردم که از چگونگی مواجهه‌ی آنان با این تعبیر و نیز نهادی که با همین نام وجود دارد، شکل گرفته در تفسیر آنان از واژه یاد شده نقش جدی دارد. گروهی از بسیج یک مفهوم والای عرفانی دارند و در آن خروج از رنگ تعلق و غرق شدن در بی رنگی مطلق و نوعی قلندری می‌بینند، عده‌ای از آن خاطره‌ی جنگ و دفاع و غیرت ملی را در ذهن می‌آورند.

برای جمعی بسیج نهادی نظامی- انتظامی است که حتی از دخالت در حوزه‌ی شخصی افراد و پایمال کردن حقوق فردی هم پروا ندارد، برای بعضی بسیج و بسیجی تداعی گر لباس و شکل ظاهری است و برای گروه‌هایی مفاهیمی دیگر را به ذهن می‌آورد، اما پرسش اصلی همچنان بی جواب است که بسیج چیست؟

به نظر می‌رسد مناسب‌ترین روش برای دستیابی به مفهوم بسیج، کنار گذاشتن آثار شرایط زمانی و مکانی در مفهوم بسیج و مراجعه به مبتکر این واژه در ادبیات ماست، سخنان ایشان می‌تواند تنها منبع قابل اعتماد در تفسیر این واژه باشد.

در اندیشه امام خمینی (رحمه الله علیه) بسیج بیش از آن که یک نهاد و تشکیلات باشد، روش مدیریت نهضت انقلاب و جامعه بود، چیزی که در ادبیات مبارزاتی از آن به قیام توده، نهضت ملی، حرکت مردمی، اعتراض عمومی و امثال آن تعبیر می‌شود و در ادبیات سیاسی مدیریت جامعه، به دموکراسی، مردم‌سالاری و نظایر آن یاد می‌گردد. از آن جایی که بسیج در دوران جنگ عراق علیه ایران نام و عنوان خود را تثبیت کرد، شرایط زمانی به بسیج مفهوم نظامی بخشید و کم کم آن را به نهادی نظامی- انتظامی تبدیل کرد، اما در دیدگاه امام خمینی (رحمه الله علیه) بسیج نهادی نظامی نبود بلکه مفهومی فراتر و گسترده‌تر از آن داشت و رنگ نظامی یکی از رنگ‌های آن بود که تحت تاثیر شرایط زمانی پررنگ‌تر گشت، و گرنه واژه بسیج با مفهوم مردم‌سالاری و حاکمیت مردم بیشتر قرابت و همخوانی داشت. تاثیر منفی شرایط در محدود شدن این تعبیر به یک مفهوم نظامی موجب گشت تا این واژه که به واقع یک نظریه‌ی سیاسی- اجتماعی بود از مفهوم حقیقی خود دور شود و در یک شاخه‌ی آن محدود گردد و کارایی خود را در حوزه‌ی واقعی خود از دست بدهد. با این وصف همه مردم، حزب الله، مستضعف و امثال آن بسیجی می‌باشند و بدیهی است که در این تفسیر، نهاد، شکل ظاهری افراد، پوشش خاص، وابستگی و نظائر آن نقشی ندارند چنان که در اطلاق لفظ مردم به افراد جامعه هیچ کدام از این تشخیص‌ها لحاظ نمی‌گردد. از این رهگذر تنها کسانی بیرون از دایره مفهومی عنوان یاده شده قرار می‌گیرند که ستمکاری، تجاوز به حقوق عامه، نادیده انگاشتن حق تصمیم‌گیری برای مردم و حاشیه‌ای تلقی کردن آنان را روش و مرام زندگی سیاسی خود قرار داده باشند و روحیه‌ی طغیانگری و فرعون منشی را در خود ایجاد کنند.

مفهوم بسیج از دیدگاه امام خمینی (رحمة الله علیه)

«بسیج شجره‌ی طیبه و درخت تناور و پر ثمری است که شکوفه‌های آن بوی بهار وصل و طراوت یقین و حدیث عشق می‌دهد.» «بسیج میقات پابرهنگان و معراج اندیشه‌ی پاک اسلامی است.» «بسیج الگویی برای تمامی مستضعفین جهان و ملت‌های مسلمان عالم است.» «بسیج، مدرسه‌ی عشق و مکتب شاهدان و شهیدان گمنامی است که پیروانش بر گلدسته‌های رفیع آن، اذان شهادت و رشادت سر داده‌اند.» 1367/9/2

مفهوم بسیج در بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله تعالی)

ایشان مفهوم بسیج را مجموعه‌ی انسان‌هایی که نیروی خودشان را به میدان می‌آورند تا در جهاد عمومی کشور و ملتشان در جهت رسیدن به قله‌ها فعال باشند و با آنها همکاری کنند و در کارشان سهیم باشند معرفی کرده، و شاخصه‌های بسیج را استقلال‌طلبی و شرکت در جهاد عمومی و شهیدان روز و حافظان استقلال و افتخارات و تضمین‌کننده آینده و امنیت کشور دانسته‌اند.

بسیج، یکی از نیروهای مسلح نیست. بسیج، متن ملتی است که در مراکز نظامی، صنعتی، اجتماعی، دینی و آموزشی حضور دارد. این طور نیست که ما ارتش و سپاه داریم و یک نیروی مسلح دیگر هم به نام بسیج داریم. خیر، بسیج متن ملتی است که در سایه‌ی آموزش، سلاح به دست گرفته و در وقت نیاز کشور، همراه نیروهای مسلح، بیشترین و سنگین‌ترین بار را به دوش می‌گیرد، چنان که در جنگ دیده شد. البته، سازماندهی، نظم، ترتیب و ادب برخورد اسلامی، اساس قضیه است. 1368/7/5

بسیج یعنی آمادگی: بسیج یعنی احساس تکلیف درهمه‌ی لحظات. بسیج یعنی حضور درهمه‌ی میدان‌هایی که از انسان در آنها کاری می‌طلبند. بین زن و مرد هم تفاوتی نیست. 1373/7/14

بسیج یعنی متن ملت و همه احاد مومن و یک حقیقت گسترده در تمام زوایای جامعه. 1374/9/8

درحقیقت بسیج یک حرکت فرهنگی است. 1374/9/8

بسیج متن مردم است. 1374/9/19

معنای بسیج، این است که افرادی از جامعه آماده باشند و همت بگمارند و دامن بزنند برای این که کشور و ملتشان را به آن شخصیت و عزت و اعتلای لازم برسانند. 1375/8/6

بسیج یعنی مجموعه‌ای از پاک‌ترین، فداکارترین و آماده‌بکارترین جوانان کشور در راه اهداف عالی این ملت. 1376/9/5

بسیج در حقیقت، مظهر یک وحدت مقدس میان افراد ملت است. 1376/9/5

بسیج لزوماً یک سازمان نظامی نیست، بسیج یعنی مردم. 1377/9/2

بسیج، یعنی نیروی کارآمد کشور برای همه‌ی میدان‌ها. 1377/9/2

بسیج، عبارت است از مجموعه‌ی عظیمی از انسان‌ها که در میدان خط، در میدان مجاهدت، در میدان تلاش - هرگونه تلاشی، آنجایی که به گذشت، و اغماض از استراحت و آسایش، به اخلاص در اقدام به عمل احتیاج دارد،

پیش قدم است. 1379/7/29

بسیج یعنی به کار انداختن، جهت، سمت و سو دادن به همه‌ی نیروهای زنده و شاداب و بانشاط کشور در جهت اهداف والای جمهوری اسلامی. 1383/9/8

بسیج نماد حضور ملی، مقاومت ملی و آگاهی یک ملت است. آن هم آگاهی همراه با تحرک، معنویت و اخلاص. 1384/6/2

بسیج در واقع عبارت است از همه‌ی ملت. 84/6/2
من بسیج را به آن مجموعه که به شکل یک نمونه همه‌ی این کارها را در جمع خودش انجام می‌دهد معنا و ترجمه می‌کنم. امتیاز بسیج بر دیگر مجموعه‌ها در اینجاست. 1384/6/2

بسیج یک فرهنگ است، بسیج یک ذهنیت برجسته و والا در جامعه‌ی ماست. 1384/9/7
روحیه بسیجی یک روحیه‌ای است که اگر در هر نقطه‌ای و در هر قشری به وجود بیاید، در آنجا فعالیت و نشاط و حرکت و حیات را مضاعف و چند برابر می‌کند، این معنای بسیجی است. 1389/9/7

بسیج یک تشکل دو یعدی است: یک دانشجویی با همان خصوصیات یک تشکل دانشجویی است. 1386/2/31
بسیج به معنای فرد یا مجموعه آماده‌ی برآوردن نیازهای انقلاب است، در هر زمان و از هر نوع. 1386/2/31
بسیج عمومی یک ملت یعنی آمادگی و هوشیاری دائمی یک ملت. 1386/8/9
بسیج در واقع آن پوششی است، آن قالبی است که بهترین جوانان این کشور برای رسیدن به ارمان‌های بلند این ملت بزرگ، میتوانند در زیر این پوشش گرد هم بیایند و جمع بشوند. 1386/9/5

بسیج، یعنی کل نیروهای مؤمن و حزب‌اللهی کشور ما. 1369/9/5 (ص 10)
بسیج مستضعفین که امام (ره) آن را بنیاد کرد، سر تا پا روح بود و جان بود. 1386/9/5
بسیج یک موجود متدین و متشرع است. 1386/9/5

خصوصیت بسیج این است که متکی به آحاد مردم کشور است. 1372/5/8
بسیجی می‌تواند محور باشد و انسان‌هایی را به خود جذب کند و با سخن، اخلاق، رفتار، درس خواندن، کارکردن و احساس مسئولیت و آگاهی سیاسی و اطلاعات دینی و معنوی خود مثل شمع دل‌ها را روشن کند و دیگران را امیدوار به آینده و آماده‌ی به کار برای حضور در میدان‌ها قرار دهد. 1380/8/21

بسیج برای دفاع از کشور اسلامی و انقلاب اسلامی به وجود آمد. 1368/9/2

بسیجی از منظر مقام معظم رهبری کیست؟

بسیجی یعنی آن فرد از افراد ملت که در هنگام بروز حادثه، در صف جلو قرار دارد. این، معنای بسیجی است. 1372/5/8

بسیجی یعنی این. یعنی همه‌ی وجودش وقف اسلام است. 1372/8/30

بسیجیان ما در شرایط سخت امامشان را تنها نگذاشتند. این مفهوم بسیجی و فرهنگ بسیج است. 1374/9/8
هر وقت که کشور گره‌ای داشته باشد، آن سر انگشتی که در درجه اول باید آن گره را باز کند، نیروی عظیم بسیج مردمی است. 1377/9/2

بسیجی، یعنی دل با ایمان، مغز متفکر، دارای آمادگی برای همه‌ی میدان‌ها. 1378/9/3
همه‌ی انسان‌هایی که در قبال مسئولیت عظیمی که بر دوش ملت ایران نهاده شده است، احساس وظیفه می‌کنند، بسیجی هستند. 1378/9/3

بسیج به معنی حضور و آمادگی در همان نقطه‌ای است که اسلام و قرآن و امام زمان (ارواحنا فداه) و این انقلاب مقدس به آن نیازمند است. 1379/5/6

بسیج یعنی پیشگام پیشقراول در همه‌ی میدان‌های مورد نیاز کشور و نظام اسلام. هر جا حضور شجاعانه و فداکارانه و مخلصانه ضرورت پیدا می‌کند، بسیج در خط مقدم قرار می‌گیرد. 1379/5/6
هر کس که این احساس مسئولیت و این احساس علاقه به اهداف را، همراه با اخلاص در وجود خود حس می‌کند، او بسیجی است. 1379/7/29

بسیج، یعنی آماده شدن و در خدمت قرار گرفتن همه‌ی امکانات و نیروهای یک انسان، یا یک مجموعه در جهت اهداف الهی این نظام. 1380/7/18

بسیج یعنی همه‌ی توان و نیرویی که انسان، می‌تواند در این میدان در طبق اخلاص بگذارد و تقدیم کند، یعنی اقدام، آن هم اقدام مؤمنانه و خالصانه و با انگیزه. 1380/8/21

بسیج یعنی آمادگی مجموعه‌ای از انسان‌های با فکر در هر جامعه‌ای از جمله جامعه‌ی ما، سرشار و لبریز از آرمان‌ها و آرزوهای اجتماعی، که آرزوهای شخصی آنها چندان در خور توجه در این مقام نیست. 1382/3/18
بسیج یعنی آمادگی برای اقدام، اقدام وسیع در برنامه‌ریزی کارهای بزرگی که برای پیشرفت کشور و بقای انقلاب و نظام لازم است. 1382/9/9

بسیج یعنی آمادگی فعال‌ترین و خوش‌روحیه‌ترین نیروهای کشور برای حضور در میدان‌هایی که کشور بدان نیاز دارد. 1383/9/8

بسیج همچنین یعنی انسان با همتی که غیرت دینی و دانایی فکری و نیاز شناسی و ابتکار و جوشش ذهنی و خلاقیت دارد و وارد میدان می‌شود. 1384/6/2

فرهنگ بسیجی است که می تواند بر همه ی تحولات این کشور فائق بیاید و حرکت این کشور را تضمین کند.

1384/9/7

هر جا و در هر زمانی به شما نیاز هست، آنجا حاضر باشید؛ این می شود بسیجی. 1386/2/31
بسیج یعنی، مجموعه ی بهترین عناصر یک کشور که همت ما، عشق ما، امید ما این است که این مجموعه فراگیر باشد، همه ی افراد این ملت بزرگ را در بر بگیرد. 1386/9/5

بسیجی یعنی آن فرد از ملت که در هنگام بروز حادثه، در صف جلو قرار دارد؛ این معنای بسیج است.
1372/5/8

بسیجی کسی است که برای ارزشهای اسلام، اهمیت قائل است و معتقد به خدا و خاضع و خاشع در مقابل پروردگار عالمیان است. 1374/9/8

بسیجی گل سرسبد خیل عظیم انقلاب و اسلام است. 1379/5/6

بسیجی عدالت طلب است. 1384/3/5

بهترین و بزرگترین الگو برای بسیجیان مسلمان در همه عالم، علی ابن ابیطالب (علیه السلام) است. 1373/9/3
من هم افتخار می کنم که یک بسیجی باشم. به عنوان یک بسیجی، هر جا که انقلاب به وجود من نیاز داشته باشد، حاضرم خدمت کنم. 1368/3/18

ویژگی های یک بسیجی از منظر امام خمینی (ره):

جوان های ما به کرار از من خواستند که شما دعا کنید ما شهید بشویم، کسی که می گوید دعا کنید شهید بشویم دیگر نمی ترسند از این که آقای کارتر بفرستد این ها را به شهادت برسانند. 1359/2/12

ما شهادت را یک فوز عظیم می دانیم و ملت ما هم شهادت را به جان و دل قبول می کند، و از جنگ نخواهیم هراسید و مرد جنگ هستیم. 1359/7/17

امروز یکی از افتخارات بزرگ ملت ایران این است که در برابر بزرگترین نمایش قدرت و آرایش ناوهای جنگی آمریکا و اروپا در خلیج فارس صف آرایی نمود. 1367/4/29

افرادی که در بسیج و سایر جاها برای خدا خدمت می کنند، همه در حال عبادت هستند و بسیج یک امر بسیار مهم و خوب است. 1364/1/25

این جوان های ما از هر طایفه ای و از هر گروهی که هستند و در جبهه ها برای اسلام جنگ می کنند، این ها نور چشم های اسلام هستند، این ها کسانی هستند که اسلام و مسلمین به این ها باید ارج بگذارد، به این ها باید افتخار کند. 1359/9/16

بحمد الله مردم ما همه آگاه و مهیا هستند و شما می بینید این ارتشی ها، پاسدارها، بسیج و سایر نیروها در جبهه چه می کنند. آنها وقتی می خواهند به خط مقدم بروند، انگار که به حمله ی عروسی می روند؛ حتی صدر اسلام هم این چنین وضعی را کمتر به خود دیده است، و بعضی از افراد نمی توانند این همه از خود گذشتگی را بفهمند و کار های انجام شده را نادیده می گیرند. 1361/7/21

شما که برای اسلام به پا خواسته‌اید و جان و مال نثار می‌کنید، در صف شهدای کربلا هستید، چرا که پیرو مکتب آنانید. 1359/8/4

ما در راه اسلام، این هدف مقدس، از شهادت نور چشمانمان هراس نداریم و سند ما، پدران و مادران شهدای عزیزمان است که آن چنان با گشاده‌رویی و شجاعت معنوی از شهادت عزیزانشان استقبال می‌کنند که انسان را به یاد حضرت علی ابن الحسین، امام سجاد و عمه بزرگوارش زینب کبری، فرزند علی ابن ابیطالب سلام الله علیهم می‌اندازد. 1360/12/9

